

Häst i hållbar utveckling

Länsstyrelsen
Gävleborg

Häst i hållbar utveckling

Utveckling av hästnäringen på regional och lokal och nivå
i Gävleborgs län

En studie genomförd av **Mariana Femling** på uppdrag av Berit
Löfgren, Lantbruks och veterinärenheten, Länsstyrelsen.
Arbetet finansieras med medel från Jordbruksverkets
satsning på Livskraftigt hästföretagande.
Rapport 2007:12

Innehåll

Innehåll.....	2
Sammanfattning	3
Inledning.....	4
Bakgrund	4
Syfte	4
Uppdraget – studiens omfattning	5
Tidsplan.....	5
Arbetsätt.....	5
Resultat.....	6
Kommunbesök	6
Nuläge – Vad har gjorts	6
Hur vill kommunerna jobba vidare? Och vad behövs för att göra det?	8
Adresslista – nätverk – kommun.....	8
Samordning av hästsektorn	8
Utöver projektets uppdrag har under projekttiden tillkommit.....	9
Hästen i Landsbygdsprogrammet.....	9
Rådgivning	9
Foderstatskurser	9
Utveckla kvinnors företagande.....	9
Slutsatser	10
Behövs en strategi för länet för hästnäringen?	10
Hur planerar vi för hästnäringen?.....	10
Använd(bar) litteratur.....	14

Bilaga 1	Kommunbrev
Bilaga 2	Förslag till handlingsplan för en utveckling av hästnäringen i Gävle kommun
Bilaga 3	Adressregister – Gävleborgs kommuner

Sammanfattning

Allt utvecklingsarbete ska vara hållbart, ekonomiskt, ekologiskt och socialt. Detta gäller även hästhållning. Länsstyrelsen Gävleborg ser vikten av att skapa förutsättningar för en bärkraftig hästnäring och har i projekt *Häst i hållbar utveckling – Hur går vi vidare?* inventerat kommunernas behov av stöd, rådgivning och information i sitt arbete med hästnäringen, samt vilka satsningar som gjorts på hästsektorn i kommunerna de senaste åren.

Hälften av kommunerna har under de tre senaste åren på olika sätt gjort större satsningar på hästsektorn och då är det framförallt inom sporten och turismen. Att se hästen som en sport och en tillgång har slagit igenom hos samtliga kommuner men till att betrakta hästen som en näring är det en bit kvar.

Inställningen till att gå vidare i arbetet med hästnäringen är positiv. Det som allra tydligast kom fram under besöken var att kommunerna inte vet hur näringen ser ut, vad den behöver eller ”hur man gör”.

Hästnäringen har idag en avsevärd ekonomisk betydelse. Gävleborgs cirka 10 000 hästar omsätter i storleksordningen en knapp miljard och skapar arbetstillfällen för 450 – 500 heltidsanställda och 1 200 – 1 400 deltidanställda i länet.

Den moderna hästnäringen är en motor för den sociala och ekonomiska utvecklingen på landsbygden. Hästverksamheten har blivit viktig för den svenska landsbygdens överlevnad. Samtidigt blir hästen också en alltmer tätortsnära företeelse och idag finns ungefär 2/3 av hästarna i tätortsnära miljöer. Det är viktigt att politiker förstår den potential som finns i hästnäringen. En satsning på hästen och hästnäringen är till stora delar synonymt med en satsning på ett öppet och varierat jordbrukslandskap, en levande landsbygd med kommunal service, skolor, vård, omsorg, kulturutbud och öppna butiker. Det är också en satsning på kvinnor och barnfamiljer. Kommunens attraktionskraft ökar och inte minst viktigt en stöttning av hästföretagen bidrar till ett lönsamt och hållbart företagande vilket på sikt gynnar kommunens tillväxt. Hästnäringen är en utvecklingsmöjlighet för landsbygdskommuner att överleva i konkurrensen från storstäderna.

Hästnäringens utveckling bygger på ett växelspel där å ena sidan hästnäringen måste ta sitt ansvar och professionalisera sig. Å andra sidan måste kommunerna få upp ögonen, för att det är en näring som omsätter stora pengar och skapar många arbetstillfällen, och ta sitt ansvar och behandla hästföretagandet som vilken annan näring som helst. Gemensamt ansvarstagande är något som kommer att gynna alla parter och något som kommer att ge såväl kvantitativa som kvalitativa effekter

Nu behövs det inga fler projekt eller förstudier, behovet är identifierat. Gävleborg behöver ta nästa steg och fortsätta det arbete som påbörjats och arbeta vidare utifrån de erfarenheter, kunskaper och behov som framkommit ur projekten *Hästen i Gävleborg*, *Hästlyftet Gävleborg* och *HÄSTKRAFT – Hästens lokala betydelse & utvecklingskraft i Gävle kommun* och nu senast i *Häst i hållbar utveckling*. För att kunna utvecklas behöver kommunerna och hästnäringen stöd och rådgivning av en professionell kompetens som kan skapa och samordna nätverk. För att ge en varaktig utveckling behöver detta arbete bäras upp av flera aktörer och bedrivas långsiktigt, strategiskt och i fasta former, t.ex. i ett resurs-, bransch- eller kompetenscentrum.

Inledning

Bakgrund

Allt utvecklingsarbete ska vara hållbart, ekonomiskt, ekologiskt och socialt. Detta gäller även hästhållning.

Hästens roll har förändrats under det senaste seklet. Tidigare var hästarna en mycket viktig resurs både i lantbruket och för militären. Hästarna fick det bästa fodret som producerats på gården. De fick skötsel och ”inskolning” av mycket hästkunniga personer. När maskiner ersatte hästarna i jord- och skogsbruket försvann mycket av kunskaperna om hästhållning.

Under de senaste decennierna har antalet hästar åter ökat men nu är det inte med avsikt på arbete utan på sport, spel och sällskap. Det stora antalet ”nya häst och markägare” har ett stort behov av utbildningsinsatser och tydliga normer för vad som är god hästhållning. Det är vanligt att djuren hålls på små ytor utomhus. Fodret till anläggningen köps in utifrån, ifrån andra gårdar, län, länder och världsdelar. Hästar har blivit en konsumtionsvara med avfallsproblem istället en produktionsfaktor samtidigt som vårt miljömål om rikt odlingslandskap hotas.

Mot denna bakgrund har hästhållningen hamnat i en återvändsgränd. Det är hög tid att vända ekipaget och sikta mot en hållbar utveckling. Hästen som produktionsfaktor för landskapsvård och attraktiv boendemiljö är något att räkna med. Hästar i tätortsnära landsbygd måste kretsloppsanpassas. Sambandet mellan djurhållning, utfodring och landskapsbild måste bli känt liksom behovet av att ta in hästen i samhällsplaneringen.

Kännedom om och förutsättningarna för hästhållningen i kommunerna varierar. Information om hästens lokala betydelse och hästnäringens utvecklingspotential behövs såväl på regional som på kommunal nivå.

Gävleborg behöver ta nästa steg och fortsätta det arbete som påbörjats och arbeta vidare utifrån de erfarenheter, kunskaper och behov som framkommit ur projekten *Hästen i Gävleborg*, *Hästlyftet Gävleborg* och *HÄSTKRAFT – Hästens lokala betydelse & utvecklingskraft i Gävle kommun*.

Syfte

Syftet med utredningen är att:

- Att ge länets kommuner och myndigheter ökad kännedom om hästnäringens möjligheter och utvecklingspotential, modeller och kunskaper för häst i samhällsplaneringen och landsbygdsutvecklingsarbetet.
- Inventera kommunernas behov av stöd, rådgivning och information samt var de står i arbetet med hästsektorn.
- Stötta en samordning av hästsektorn så att näringen blir en tydligare och starkare samtalspartner mot kommuner, myndigheter och övriga samhället.

Uppdraget – studiens omfattning

För att klara uppdraget kommer arbetet att läggas upp enligt följande:

- Länets 10 kommuner kommer att besökas eller kontaktas per telefon för information och för att inventera kommunernas behov av stöd, rådgivning och information samt var kommunen står i arbetet med hästsektorn.
- En adresslista över vilka personer som har hand om hästrelaterade frågor på respektive förvaltning/kontor/avdelning i kommunerna ska upprättas.
- Kontakt via telefon och träffar kommer att tas med ”länets hästsektor” dvs. travbanorna, travsällskapen, Gävleborgs Ridsportsförbund angående en samordning.
- En handlingsplan för fortsatt regionalt arbete med hästrelaterade frågor kommer att upprättas.

Tidsplan

Arbetet beräknas pågå från 07 09 03 till 07 11 29.

Arbetsätt

För att få så mycket kunskap som möjligt om länets kommuner gjordes besök och telefonintervjuer. De kommuner som besöktes var Gävle, Bollnäs, Hofors, Hudiksvall, Ovanåker och Sandvikens kommuner. Ljusdal, Nordanstig och Söderhamns kommuner kontaktades per telefon. Ockelbo kommun besöktes vid ett av Ockelbo kommunstyrelsens möten.

Ett par veckor före kommunbesöken skickades ett antal frågor ut till de tjänstemän och i vissa fall även politiker som skulle närvara, se bilaga 1. Önskemålet var att träffa så många förvaltningar som möjligt och framförallt att de som arbetar med landsbygdsutvecklings-, näringslivs- samt plan och byggfrågor kunde närvara. Besöken varade mellan två och tre timmar. I respektive kommun fördes djupare diskussioner kring hästens möjligheter, problem och hur man kan gå vidare i den egna kommunen. Vid kommunbesöken inventerades vad respektive kommun har gjort inom hästsektorn sedan besöken 2004-2006, vilka gjordes under *Hästlyftet Gävleborg*. Diskussioner fördes även kring hur kommunerna kan gå vidare i arbetet med att utveckla den lokala hästnäringen.

Genom kommunbesöken och telefonsamtal har ett adressregister tagits fram. Ett register med personer på de olika förvaltningarna i länets 10 kommuner som hästsektorn kan vända sig till med sina frågor och som bör ha information m.m. då det gäller hästrelaterade frågor.

I samarbete med Nationella Stiftelsen, NS, STC och LRF Konsult anordnades den 24 okt en informations dag ”Hästen i landsbygdsprogrammet”.

Diskussioner med ridsportens och travsportens organisationer har förts kring hur vi på bästa sätt kan stötta en samordning av hästsektorn – hästnäringen.

Resultat

Kommunbesök

Nuläge – Vad har gjorts

Samtliga kommuner var mycket positiva till att fortsätta den diskussion som påbörjades under ”Hästlyftet Gävleborg”, 2004 - 2006. De tre projekten *Hästen i Gävleborg*, *Hästlyftet Gävleborg* och *Hästkraft – Hästens lokala betydelse och utvecklingskraft i Gävle kommun* har tillsammans lagt grunden ett ökat medvetande om den egna hästhållningen. Överlag ses hästen som en tillgång för kommunerna och regionen. Hälften av kommunerna har under de tre senaste åren på olika sätt gjort större satsningar på hästsektorn.

Kännedomen om hästhållningen och hästnäringen i kommunerna varierar. Då det gäller **antalet hästar** har några kommuner gjort inventeringar/uppskattningar. I Söderhamn gjorde Bygg och Miljö en uppskattning -06, Hudiksvall och Nordanstigs miljökontor inventerade 03-04 och Gävle, Sandviken, Ockelbo och Hofors gjorde en inventering i slutet av -90 talet. Resultaten bygger på inventeringar som är gjorda i vissa områden och i övrigt på uppskattningar. Siffrorna är osäkra och mörkertalet är stort. Men uppskattningarna ger ändå en fingervisning om vilken storleksordning det rör sig om. Det varierar från 24 hästar per 1 000 invånare i Söderhamn till 71 hästar per 1 000 invånare i Nordanstigs kommun. För hela riket är siffran 30,2 hästar per 1 000 invånare.

Turismen är ett område där länets kommuner ser en möjlighet. De senaste tre åren har hästnäringen tillsammans med kommunerna i Hälsingland gjort en rejäl satsning på hästturism genom att anlägga *Ridled Hälsingland*, en fritidsled som idag går genom fem av Hälsinglands sex kommuner.

De berörda kommunerna förstår värdet av leden och ställer upp med medel och arbete för röjning och tex. reparation av broar.

Mer finns att läsa på www.ridledhalsingland.se

Ridled Hälsingland är en ideell förening som består av gårdar och andra intresserade i Hälsingland. Föreningen startades 2005 och har nu (nov 2007) arton medlemmar. Leden är nu ca 60 mil och arbetet med markägarkontrakten är inne på sin slutspurt. Föreningen har, med medel från Söderhamns kommun, en anställd under två år som sköter det mycket tidskrävande arbetet med markägarkontrakterna.

Samtliga kommuner inser idag värdet av **ridsporten**. Fortfarande ägs de flesta ridskolorna av kommunen och intresset för att stimulera ridskoleverksamheten är stort. Gävle, Sandviken och Söderhamn har de senaste åren gjort stora satsningar i kommunens ridsportsanläggningar. Gävle lägger t.ex. 80 milj. kr under en treårsperiod. Bollnäs kommun investerar under 2008 i en modern och ändamålsenlig hästanläggning på Naturbruksgymnasiet, Nytorp.

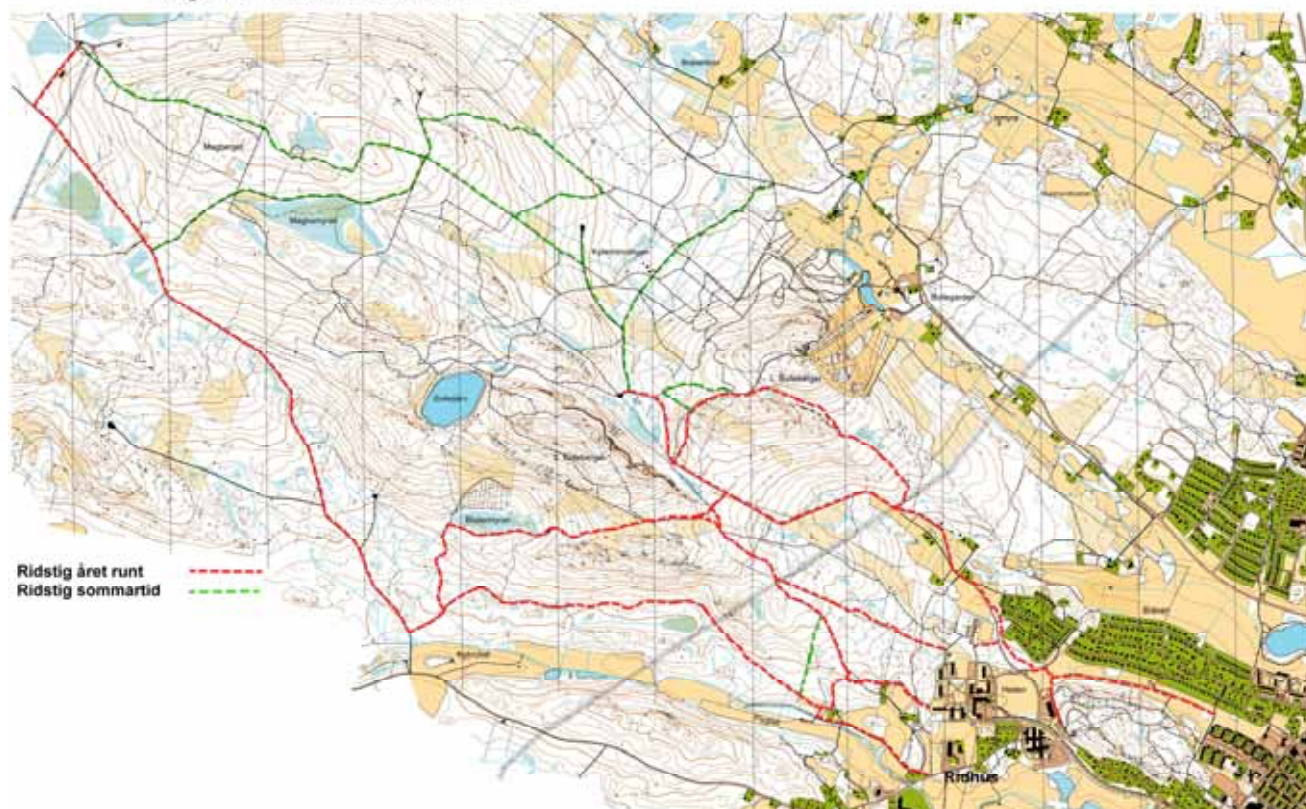
Gävle och Söderhamns kommuner har deltagit i Nationella Stiftelsens projekt *Hästens lokala betydelse och potential – samarbetsprojekt mellan hästnäringen och kommuner för att främja hästföretagande*. Syftet med projektet var att bidra till utvecklingen av den lokala **hästnäringen**. Fem kommuners näringslivskontor deltog i projektet. De deltagande kommunerna fick hjälp med att kartlägga den lokala hästverksamheten och utforma en handlingsplan. Dessa kommuner har gjort en grundlig kartläggning av hästsektorn och haft möten med näringen. Gävle kommun har även tagit fram en handlingsplan. Se bilaga 2. Övriga åtta kommuner har inte haft någon dialog med hästnäringen, man vet inget om hur många eller vilka företagen är och i de flesta all betraktats det inte som en näring.

De flesta kommuner identifierar hästen som en tillgång i marknadsföringen av kommunen men arbetar strategiskt oftast inte för det. Gävle och Hofors har tagit fram riktlinjer i översiktsplanen för var djurhållning eller en etablering av djurhållning är lämpligt. Hudiksvalls kommun har avsatt ett område för hästnära boende, planerat för tre parhus med sex lägenheter, i närheten av en av ridskolorna. Bollnäs kommun har tagit fram en karta med anvisade ridstigar nordväst om ridskolan se bild nedan. I övrigt lyser hästfrågorna med sin frånvaro i översiktsplanerna och **samhällsplaneringen**. Man vet helt enkelt inte "hur man gör" eller vilket behov hästnäringen har.

INFORMATION OM RIDVÄGAR.

- Nedanstående vägar/stigar är godkända som ridvägar.
- Ridning utanför dessa ridvägar är ej tillåten.
- Du som ryttare skall visa hänsyn mot gående/cyklande och tänk på att många människor är ovana vid hästar.

Teknik Service Fritid

Bollnäs kommuns karta över anvisade ridstigar

Hur vill kommunerna jobba vidare? Och vad behövs för att göra det?

Inställningen till att gå vidare med hästnäringen är positiv. Det som allra tydligast kom fram under besöken var att kommunerna inte vet hur näringen ser ut, vad den behöver eller "hur man gör". Stöd i form av **en resursperson** – handledning - för att göra **en inventering av hästnäringen på lokal nivå** var ett av önskemålen. En kommun uttryckte det som att man önskade sig "en tydlig hästnäring" att vända sig till.

Ytterligare ett behov som framkom är en **hästansvarig på kommunen**, en samordnare av hästfrågorna och en tydlig ingång in i kommunen.

En **informationskanal till hästnäringen** för att starta/öppna en dialog och för att nå ut med information.

En **länk med hästrelaterade frågor på kommunens hemsida**. Som t.ex. den på Heby kommun. Där företag, sport, turism, hästnära boende, kalendarium, aktiviteter m.m. kunde samlas.

Ett förslag var att hästnäringen borde samlas och **arbeta processinriktat** för att ta fram mål och visioner för branschen. Ett nästa steg kan vara att tydliggöra och lyfta sina behov och frågor till respektive kommun. Även på kommunnivå kan processinriktat arbete vara en bra väg att gå. T.ex. att samla tjänstemän från regionens kommuner som arbetar med näringslivs eller landsbygdsutvecklingsfrågor för att jobba med frågeställningen "Hur ska vi arbeta med hästnäringen?".

Det finns en tydlig vilja till att börja arbeta med frågorna däremot var finansieringen av t.ex. en hästansvarig eller en hemsida på kommunen förmodligen ett hinder och ett stort frågetecken.

Resultaten av frågorna beror naturligtvis på hur de ställs, diskussionen fördes så långt det är möjligt utan påverkan och innan "de goda exemplen", som tex. Gävles kartläggning, togs fram.

Adresslista – nätverk – kommun

Ett adressregister över länets 10 kommuner har tagits fram. Ett register med de personer på de olika förvaltningarna som hästsektorn kan vända sig till med sina frågor och som bör ha information m.m. då det gäller hästrelaterade frågor. Även organisationer som LRF, LRF konsult och Hushållningssällskapet/HS Konsult har tagits med i adressregistret. Se bilaga 3.

Samordning av hästsektorn

Önskemål om en samordning har lyfts fram ifrån hästnäringens sida i såväl detta som i de tre tidigare projekten *Hästen i Gävleborg*, *Hästlyftet Gävleborg* och *Hästkraft – Hästens lokala betydelse och utvecklingskraft i Gävle kommun*. Näringen är väl medveten om att den är otroligt spretig och otydlig för omgivningen. En förklaring kan vara att hästnäringen saknar gemensamma företrädare och representation i samhällsplaneringen på såväl kommunal som regional nivå. Hästsektorn har företrädare för sporten och avel men inte för näringen. t.ex. en branschorganisation.

Ett förslag som utvecklades under kommunbesöken är att börja med en **samordning av hästnäringen** är med **företagarna i respektive kommun** och att utifrån den gruppen starta ett processinriktat arbete för en utveckling av den lokala hästnäringen och för att starta en dialog med kommunen.

Utöver projektets uppdrag har under projekttiden tillkommit.....

Hästen i Landsbygdsprogrammet

Under projekttiden fick vi uppdraget att anordna seminariet *Hästen i Lantbruksprogrammet*. Den 24 okt 2007 inbjöds näringsidkare och organisationer inom hästnäringen, länets kommuner och länsstyrelsen till ett seminarium om *Hästen i Lantbruksprogrammet*.

Syftet med seminariet var att:

- Öka kunskapen hos hästnäringen om möjligheter och villkor inom det nya landsbygdsprogrammet. Samt presentera Gävleborgs strategi för hästen i landsbygdsprogrammet.
- Bygga nätverk mellan myndigheter och näringen i frågor om hästnäringen generellt och landsbygdsprogrammet speciellt
- Bygga nätverk som kan vara ett stöd för enskilda hästföretag med det arbete som kan uppkomma i samband med hästnäringen ibland annat landsbygdsprogrammet.

Seminariet anordnades av Nationella Stiftelsen för hästhållningens Främjande, NS, LRF Konsult och Häst i hållbar utveckling, Länsstyrelsen, LST. Seminariet var mycket välbesökt och uppskattat, 62 personer deltog, de flesta från näringen men även ett antal ifrån hästnäringens organisationer samt en kommun.

Foto Eva Vesterlund

Rådgivning

Under projekttiden har en avsevärd tid lagts på djurskyddsärenden, djurskyddsprövningar, investeringsärenden och telefonrådgivning. En stor del av rådgivningen har varit kring hur hästnäringen ska arbeta vidare med de frågor och behov som lyfts fram i detta och tidigare projekt.

Foderstatskurser

Landsbygdspengar för kompetensutveckling har sökts för vidareutbildning av de kursledare som håller foderkurser i länet samt för att hålla tre foderstatskurser, sex kurskvällar, under nov -07 till jan -08.

Utveckla kvinnors företagande

Medel har sökts från Länsstyrelsen och Region Gävleborg ur *Programmet för att främja kvinnors företagande 2007 – 2009*. Ett pilotprojekt för att bygga nätverk och arbeta med affärsutveckling för kvinnliga företag inom hästnäringen i Ljusdals och Sandvikens kommuner.

Slutsatser

Behövs en strategi för länet för hästnäringen?

Hästen och hästnäringen har stor betydelse för utvecklingen på en rad olika områden på kommunal nivå. Det är framförallt för näringslivet och landsbygdsutvecklingen, i samhällsplaneringen, inom hälsa och omsorg, i skolan, för räddningstjänsten, för det öppna landskapet och inom turismen.

- De cirka 10 000 hästarna i Gävleborg omsätter i storleksordningen en knapp miljard (900 milj. kr inkl. spel men exkl. spridningseffekter)
- Var 10:e häst skapar ett helårsarbete vilket ger arbetstillfällen för 450 – 500 heltidsanställda och 1 200 – 1 400 deltidanställda i länet

All hästrelaterad verksamhet får sammantaget en avsevärd ekonomisk betydelse. Betydligt svårare är det att sätta en prislapp på hästens socioekonomiska betydelse.

- Vad är det värt att hästen håller landskapet öppet och landsbygden levande!?
- Vad är kommunens ökade attraktionskraft värd!?
- Vad är hästens bidrag till den regionala balansen värd!? Hästens bidrag till att upprätthålla servicestrukturer i landsbygds- och avtrappningskommuner.!?
- Vad är det värt att kvinnor stannar kvar, flyttar in, flyttar tillbaks?!
- Vad är den sociala och hälsofrämjande effekten värd?!
- Vad är fritidsgården – ungdomsgården – ridskolans prislapp värd!?

Hästnäringen är idag en betydande näring, en näring värd att betrakta och behandla som övriga näringslivet. I takt med hästnäringens tillväxt ökar även behovet av en dialog mellan hästnäringens företrädare och kommunernas tjänstemän och politiker.

För att hästnäringen ska kunna utvecklas och bli professionell och lönsam måste hästnäringen och kommunerna och länet samverka. Hästnäringen måste ta sitt ansvar och i alla avseenden agera professionellt och kommunerna och länet måste ta sitt ansvar och se till att förutsättningarna för hästnäringens olika verksamheter blir så goda och långsiktigt stabila som möjligt. Gemensamt ansvarstagande är något som kommer att gynna alla parter och något som kommer att ge såväl kvantitativa som kvalitativa effekter.

Hur planerar vi för hästnäringen?

Här nedan presenteras konkreta och praktiska insatser som kommunerna och hästnäringen kan göra för att förbättra förutsättningarna för hästnäringens utveckling.

Adressregister

Ett sätt att göra kommunen tydligare för hästnäringen kan vara ett register med kontaktuppgifter till personer på de olika förvaltningarna vilka hästsektorn kan vända sig till med sina frågor. Det ger också en tydlig mottagare av den information som kommer kring hästrelaterade frågor, information som annars tenderar att hamna på ”ingenmans bord”.

Hästansvarig

Ett register blir snart inaktuellt och då kan en hästansvarig på kommunen vara en mer hållbar lösning. En tydlig ingång in i kommunen vilken lotsar frågor och information till rätt plats - person.

I kommunala sammanhang ses ofta hästrelaterade som en angelägenhet i första hand för Kultur och Fritid eller Miljökontoret. Adressregistret har dock fått många att tänka till. I själva verket påverkar hästen många områden inom samhället och omfattar alla kommunens förvaltningar. Hästnäringen bidrar till att uppfylla målen inom 12 av 48 politikområden. Detta är omöjligt för icke insatta tjänstemän eller någon i kommunens växel att hålla reda på.

Politikerområden

• Jämställdhet	• Integration	• Miljö
• Folkrörelse	• Ungdom	• Forskning
• Handikapp	• Utbildning	• Näring
• Regional utveckling och landsbygd	• Djur	• Folkhälsa

Samhällsplanering

Hästen är en viktig anledning till att många kvinnor och män flyttar in – flyttar tillbaka - stannar kvar och bosätter sig på landsbygden. På så vis är hästens bidrag till att upprätthålla servicestrukturer i landsbygds- och avtrappningskommuner stort. Samtidigt blir hästen också en alltmer tätortsnära företeelse och idag finns 2/3 av hästarna i tätortsnära miljöer. Det innebär att ridhus och hästgårdar numera ofta finns nära tätorterna. Denna tätortsnära landsbygd utgör en stor attraktion för många människor, men är också det område som skapar flest hästrelaterade problem för landets kommuner.

Kommunerna behöver en ökad kunskap och en handlingsplan då det gäller den expanderande hästnäringen. Ofta saknas kunskap om hästnäringen och då hamnar hästfrågorna mellan stolarna och ingenting händer. Det går inte längre att betrakta hästen som enbart småflickors hobby eller att se hästen som ett pittoreskt inslag som kan användas för marknadsföring utan en tydlig strategi för det. Både hästen och näringen är en betydande faktor att räkna med, ta hänsyn till och att styra upp. Ge kommunens politiker och tjänstemän kunskap om hästens roll och betydelse för kommunen och att de får ta del av den kunskap och de forskningsresultat som finns och som kommer framöver. Det är viktigt att politiker förstår den potential som finns i hästnäringen.

Ta med hästen och hästnäringen i samhällsplaneringen - ta med hästfrågorna i översiktsplanen. Medveten planering och tydliga och offentliggjorda regler minskar problemen. Hästen och hästnäringen blir då en tillgång och en resurs för landskapet och en faktor som höjer en kommuns attraktionskraft och är en nödvändig utvecklingsmöjlighet för landsbygdskommuner att överleva i konkurrensen från storstäderna.

Webbsida

En länk med hästrelaterade frågor på varje kommuns hemsida är en bra början. Som t.ex. Heby kommuns hemsida med länken www.hastiheby.se. Där företag, sport, turism, hästnära boende, kalendarium, aktiviteter, lagar och regler, var tillstånd söks m.m. kunde samlas. Samla kommunernas hemsidor i en länsportal, Hästen i Gävleborg/Hästlyftet Gävleborg, en mycket bra informationskanal och ett ansikte utåt i marknadsföringen av länet och dess kommuner.

Samordning av hästsektorn/hästnäringen

Både rid och travsporten ser ett behov av att en **tjänst inrättas för övergripande hästfrågor i länet**. Här anser man att Länsstyrelsen alternativt Region Gävleborg är den mest opartiska aktören. Detta förslag lyftes även fram vid Hästlyftets avslutningsseminarium i Orbaden -06.

För att kunna utvecklas behöver kommunerna och näringen stöd och rådgivning av en professionell kompetens som kan skapa och samordna nätverk. Hästnäringen och dess frågor behöver samlas i en funktion som driver en sammanhållen politik och samsyn.

Ytterligare en möjlig väg är att börja med en **samordning av hästnäringen** är att börja med **företagen i respektive kommun**.

Utgå ifrån den gruppen, starta ett processinriktat arbete för en utveckling av den lokala hästnäringen och för att starta en dialog med kommunen.

Gävle kommuns kartläggning *Hästkraft – Hästens lokala betydelse och utvecklingskraft i Gävle kommun* är ett bra exempel på hur ett sådant arbete kan startas upp. Medel har sökts från Länsstyrelsen och Region Gävleborg ur *Programmet för att främja kvinnors företagande 2007 – 2009* för att fortsätta arbetet i Ljusdals och Sandvikens kommuner.

Professionalisering av hästnäringen

Professionaliseringsgraden varierar mellan olika delar av näringen. Hästnäringen är en bransch som letar efter sina former, det finns ett stort kunskapsbehov och en stark vilja till utveckling.

De flesta företagare har goda kunskaper om hästen. Men hästnäringen har inte bara behov av god kompetens inom områden som har direkt beröring med hästen. Kunskap inom exempelvis ekonomi, juridik, marknadsföring och organisation utgör basen för att på ett framgångsrikt sätt kunna utveckla såväl gamla som nya företag. En utveckling av hästföretagandet, främst inom affärsutveckling och marknadsföring behövs. Satsningar för att öka kunskaperna inom dessa områden kan leda till att ännu fler vågar ta steget från hobbyverksamhet till näringsverksamhet.

Men det finns också exempel på "livsstilsföretagare" som "sadlat om" från andra karriärer. Många av dem är förmodligen duktiga företagare men saknar inte sällan kunskap om och erfarenhet av hästhållning. Detta gäller i hög grad även de nya djur- och markägarna som ökar i antal i takt med det ökande antalet hästar. De nyinflyttade landsbygdsborna har en mycket viktig roll i landsbygdsutvecklingen och i arbetet med miljökvalitets målet ett rikt odlingslandskap. Att det finns ett enormt kunskaps behov och en mycket stark vilja till att lära visar det intresse och deltagarantal som vi har haft i tidigare projekt.

Det är också oerhört viktigt att hästnäringen visar upp sig som företagare. Ett steg i professionaliseringen kan vara att tydliggöra hästnäringen för omgivningen och skilja mellan vilka som är konsumenter och vilka som är företagare. I omgivningens ögon är allt som har med häst att göra konsumtion.

Kompetenscentrum – resurscentrum

Nu behövs det inga fler förstudier för att identifiera behovet för hästnäringen. Gävleborg ska fortsätta arbetet som påbörjats utifrån de erfarenheter, kunskaper och behov som framkommit ur projekten *Hästen i Gävleborg*, *Hästlyftet Gävleborg* och *HÄSTKRAFT – Hästens lokala betydelse & utvecklingskraft i Gävle kommun* och nu senat i *Häst i hållbar utveckling*. Arbetet behöver bedrivas långsiktigt och strategiskt för att ge en varaktig utveckling. Detta ska göras i ett resurs-, bransch- eller kompetenscentrum vars uppgifter ska vara:

- Samordning av hästrelaterade frågor både inom hästnäringen på myndighetsnivå. Arbeta och agera på såväl kommunal som regional nivå
- Utgöra en arena för kunskaper som behövs för att agera inom hästnäringen till företag och kommuner
- Bygga nätverk för hästföretagare, kommunernas ansvariga, privata hästhållare och övrigt företagande

Till detta kompetenscentrum knyts representanter för såväl hästnäringen, som representanter för kommuner, länsstyrelsen, veterinärer, turismen, lantbruket m.m. En arbetsgrupp - referensgrupp som samlar de aktörer som är viktiga för hästnäringen och som driver en sammanhållen politik och samsyn i hästnäringens frågor.

Detta arbetssätt fyller hästnäringens behov av en branschorganisation. Hästsektorn har företrädare för sporten och aveln men inte för näringen där saknas det gemensamma företrädare och representation i samhällsplaneringen på såväl kommunal som regional nivå.

För en uthållighet är det viktigt att resursen bärs upp av flera aktörer. I t.ex. Halland och Västra Götaland finns en resursperson placerad på Hushållningssällskapet som arbetar i nära samarbete med LRF, Länsstyrelsen och Regionen.

Använd(bar) litteratur

Hästen i Landskapet, Svala Chatarina, 2002. SLU Alnarp

Hästen som landskapsvårdare, Blom Sofia, 2003. Jordbruksverket, Jönköping.

Hästens samhällsekonomiska betydelse i Sverige, Johansson Dag, 2004, rapport 155, SLU.

Hästen i Gävleborg, Femling Mariana., 2003. Rapport 2003:4, Länsstyrelsen Gävleborg.

Hästlyftet Gävleborg, Femling Mariana., 2006. LRF Gävleborg.

Hästar och bebyggelse - underlag för den fysiska planeringen, 2004, Länsstyrelsen i Skåne län.

Hästen i Sjöbo kommun, Ronnie Pingel, 2003.

Kartläggning av hästrelaterade utvecklingsmöjligheter i Sjöbo kommun, Ylva Wallström, 2005, Sjöbo kommun.

Hästverksamhet på annans mark – en handledning för att skapa ridleder och lokala ridslingor, LRF.

Planering för tätortsnära ridning – mer än bara ridhus, Hanna Persson, 2003, examensarbete SLU

Hästnäringen i Söderhamnskommun, Helena Håkansson, 2006, Bergström information AB

Hästen i Sverige – betyder mer än du tror, Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande.

Hästen i politiken – betyder mer än du tror, 2006, Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande.

Hästens lokala betydelse och potential, Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande. Bibbi Bonorden, 2006

Hästkraft – Hästens lokala betydelse och utvecklingskraft i Gävle kommun, Mariana Femling, 2007, Gävle kommun

Hästen i kommunen – betyder mer än du tror, 2007, Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande.

Länsstyrelsen
Gävleborg

Lanbruk och
länsveterinär
Mariana Femling

2007-09-24

1 Bilaga 1

Kommunerna Gävleborg

Är *samhället redo*? Hästarna har blivit en del av vårt samhälle och det allt större hästintresset ställer nya krav. Foderproduktion, stallplatser, betsmark, utbildning av ryttare och hästar, trafik, räddningstjänst, samhällsplaneringen och mycket annat påverkas av den expanderande hästsektorn. Kommunerna behöver planera för att förutsättningarna för hästhållning och hästföretagande ska blir goda, samtidigt som hästarna inte får orsaka störningar för resten av samhället.

Länsstyrelsen Gävleborg ser vikten av att skapa förutsättningar för en bärkraftig hästnäring och vill i projekt *Häst i hållbar utveckling – Hur går vi vidare?* inventera kommunernas behov av stöd, rådgivning och information samt var kommunen står i arbetet med hästsektorn.

Kännedom om och förutsättningarna för hästhållningen i kommunerna varierar. Här är några förslag till frågor som kan vara aktuella att diskutera:

- Hur många hästar det finns i kommunen?
- Hur många hästföretag det finns i kommunen?
- Vilka möjligheter och vilka problem skapar den expanderande hästsektorn?
- Vad kan hästen medverka till i samhällsbyggandet?
- Hur hanteras hästfrågorna i översiktsplanen?
- Finns dialog och samarbete mellan kommun och hästnäring?
- Ridning tillåten – Var ska man rida?
- Marknadsföra sig som hästkommun – men planerar vi för det?
- Vem kan man vända sig till i hästfrågor på respektive förvaltning – kontor?
- Vad är nästa steg kommunen behöver ta gällande hästfrågorna?

Det är också mycket information på gång just nu då det gäller hästnäringen och hästens roll i samhällsplaneringen och landsbygdsutvecklingen.

24 okt på Kvarnen, Söderhamn hålls seminarieret ”**Häst i hållbar utveckling – Hästen i landsbygdsprogrammet**”

8 – 9 nov på Armémuseum, Stockholm hålls konferensen ”**Ridsport och ridanläggningar**”

15 nov på Böndernas nya hus, LRF, Stockholm hålls föreläsningar om ”**Hästen och användning av annans mark**”

16 nov på Nya böndernas hus, LRF, Stockholm hålls ett seminarium om **ridledsarbete**.

I nov kommer Nationella Stiftelsen för hästhållningens främjande ut med en ”handbok” för kommuner om hästnäringens effekter och problematik. Handboken ger förutom kunskap och fakta om näringen goda exempel på hur andra kommuner har gjort och även förslag till problemlösningar.

Vänliga hälsningar
Mariana Femling

Postadress Länsstyrelsen, 801 70 Gävle
Besöksadress Borgmästarplan

Telefon 026-17 10 00
Fax 026-17 13 05

Webbadress www.x.lst.se
E-post lansstyrelsen@x.lst.se

Handlingsplan för en utveckling av hästnäringen – Förslag till åtgärder

För kommunen att tänka på:

- Informera alla förvaltningar och kommunpolitiker om resultatet av projektet och hästens utvecklingspotential.
- Samverka på kommunens tjänstemannanivå
- En tjänst för hästrelaterade frågor – en hästansvarig
- Sätta ihop en grupp som ska arbeta med ridslingor/ridvägar
- Sprid och använd översiktskartan på var hästarna, anläggningarna och företagen finns.
- Planera och anlägg trafiksäkra motionslingor för ryttare och kuskar.
- Ordna så att barn och ungdomar kan ta sig tryggt mellan stallet och hemmet.
- Räkna med hästföretagarna i kommunens utveckling
- Stötta företagare i deras utveckling genom att ta med hästnäringen i samhällsplaneringen. Här vill man se tydliga och offentliggjorda regler så att näringen törs investera i ett mer långsiktigt perspektiv.
- Planera in hästen i samhället. Sätt tydliga gränser om var man får och inte får hålla häst för att minska konflikter mellan hästägare och omgivningen.
- Skapa en informationskanal ut till hästägare - hästägarregister
- Bjud in företagarna inom hästnäringen till nätverksskapande möten t.ex. frukostmöten
- Bjud in hästnäringen till kommunens träffar med övriga näringslivet. Sammanför hästföretagarna med övriga näringslivet.
- Att kommunen som arrangör och samlade kraft bjuder in näringen 1-2 ggr/år till träffar med intressanta och utvecklande teman.
- Erbjud anpassade kurser och utbildning speciellt inom företagsutveckling, ekonomi och marknadsföring. Men även i landskapsvård och gödselfrågor (hästens roll i kretsloppet).
- Se hästen som en attraktion för kommunen även i turistiska sammanhang.
- Avsätt ytor för hästnära boende och tillåt större avstyckningar passande små hästgårdar
- Ta aktivt del av information och rapporter som ges ut om den svenska hästnäringen och sprid det vidare ut till företagarna.
- En kommunal webbsida, lägg ut alla företagare och kontaktpersoner i kommunen, arrangemang, lagar och regler och var man söker tillstånd m.m.
- Visa företagen att detta projekt inte var ett engångstillfälle utan en början på ett långt och hållbart samarbete.
- Samarbeta med LRF, Maskinring Gästrikland och ridsportens organisationer kring gödsel och markskötselfrågor
- Ta med hästnäringen i kommunens marknadsföring

För hästnäringen är det viktigt att:

- Näringen samordnar sig – i en lokal branschorganisation gärna i samarbete med kommunen som t.ex. Hästpoolen i Kalix www.hastpoole.se
- Näringen blir en tydlig samtalspartner mot kommunen och övriga samhället.
- Företagarna satsar på företagsutveckling, främst inom affärsutveckling, ekonomi och marknadsföring.
- Företagen tar sitt ansvar för landskapsvård och gödselfrågor - hästens roll i kretsloppet.

Adresslista kommuner - Hästfrågor

Bilaga 3

Kommun	Förvaltning/kontor	Namn	tel	mobil	e - post	övrigt
<i>Bollnäs</i>			0278 250 00			
	Teknik, service o fritidsförvaltning	Hansa Näsman	0278 257 84		hansa.nasman@bollnas.se	
	Barn, utbildn o kulturförvaltning	Bertil Lundquist	0278 251 58		bertil.lunquist@bollnas.se	
	Kommunstyrelsen, inform-turism	Anneli Wiklund	0278 258 69		anneli.wiklund@bollnas.se	
	Kommunstyrelsen, näringsliv	Daniel Jansson	0278 258 52		daniel.jansson@bollnas.se	
	Kommunstyrelsen, räddningstjänst	Torbjörn Wannqvist	0278 62 60 17		torbjorn.wannqvist@bollnas.se	
	Socialförvaltning	Lennart Nyman	0278 252 70		lennart.nyman@bollnas.se	
	Samhällsbyggarförvaltning	Lars Åberg	0278 255 08		lars.berg@bollnas.se	
<i>Gävle</i>			026 17 80 00			
	Kommunledningskontoret	Göran Arnell	026 17 80 02		goran.arnell@gavle.se	
	Omvårdnad Gävle	Inga-Lill Björklund	026 17 87 23		inga-lill.bjorklund@gavle.se	
	Tekniska kontoret Gävle	David Eldrot	026 17 84 40		david.eldrot@gavle.se	
	Bygg & Miljö Gävle	Catharina Hedin	026 17 87 68		catharina.hedin@gavle.se	
	Barn & Ungdom Gävle	Carola Helenius-Nilsson	026 17 92 18		carola.helenius-nilsson@gavle.se	
	Utbildning & Arbete Gävle	Jan-Erik Liljegren	026 17 92 22		jan-erik.liljegren@gavle.se	
	Socialtjänst Gävle	Örjan Ohlström	026 17 87 61		orjan.ohlstrom@gavle.se	
	Kommunledningskontoret	Helén Åleskog,	026 17 81 50		helen.aleskog@gavle.se	
	Kultur & Fritid Gävle	Mats Öström	026 17 94 01		mats.ostrom@gavle.se	
	Gästrike räddningstjänst	Mats Granat	026 17 96 67		mats.granat@gavle.se	
<i>Hofors</i>			0290 29 000			
	Kultur och fritid	Tommy Nielsen	0290 292 25		tommy.nielsen@hofors.se	
	Boende och miljö	Leif Holmqvist	0290 291 69		leif.holmqvist@hofors.se	
	Näringsliv, Entré Hofors	Nils Lindqvist	0291 294 61		nils.lindqvist@hofors.se	
	Omsorg och familj	Gun-Britt Groph	0290 291 46		gunbritt.groph@hofors.se	
	Barn och utbildning	Agneta Dahlqvist	0290 291 98		agneta.dahlqvist@hofors.se	
	Turism	Tommy Nielsen	0290 292 25		tommy.nielsen@hofors.se	
		Helena Blom	0290 293 96		helena.blom@hofors.se	
	Gästrike räddningstjänst	Mats Granat	026 17 96 67		mats.granat@gavle.se	

Hudiksvall

		0650 19 000	
Teknisk förvaltning	Göran Widehammar	0650 195 24	goran.widehammar@hudiksvall.se
Omsorgs förvaltning	Ulrika Wenn	0650 195 67	ulrika.wenn@hudiksvall.se
Lärande och kultur förvaltning	Bengt Friberg	0650 55 60 60	bengt.friberg@hudiksvall.se
Social- och fritidsförvaltning	Rut Wester	0650 193 55	rut.wester@hudiksvall.se
Bygg-, miljö- och räddningsförvaltning	Lennart Juhlin	0650 380 01	lennart.juhlin@hudiksvall.se
Svågadals förvaltning	Jan Anders Ekman	0653 301 54	
Hudiksvalls Näringslivs AB, HNA	Jonas Wiklander	0650 55 66 30	jonas.wiklander@hudiksvall.se

Ljusdal

		0651 180 00	
Kommunstyrelse förvaltningen	Sören Görgård	0651 181 24	soren.gorgard@ljusdal.se
Bygg-, Miljö- och Räddningsförvaltningen	Margareta Eiserman	0651 181 36	margareta.eiserman@ljusdal.se
Bygg-, Miljö- och Räddningsförvaltningen	Joel Selberg	0651 181 38	joel.selberg@ljusdal.se
Omsorg och Socialförvaltningen	Anders Åbom	0651 180 85	anders.abom@ljusdal.se
Samhällsbyggnadsförvaltningen	Inger Bengtsson	0651 183 31	inger.bengtsson@ljusdal.se
Samhällsbyggnadsförvaltningen	Rolf Berg	0651 180 33	rolf.berg@ljusdal.se
Räddningschef	Stig Olsson	0651 180 20	stig.olsson@ljusdal.se

Nordanstig

		0652 360 00	
Utbildning och Kulturförvaltning	Ann-Kristine Elfendal		
Nordanstigs utveckling - näringsliv	Anders Norden	0652 680 84	anders.norden@nordanstig.se
Omsorg o Arbetsmarknad	Carina Nilsson	0652 362 98	carina.nilsson@nordanstig.se
Gemensam administration	Jennie Sanchez	0652 361 19	jennie.sanchez@nordanstig.se
Byggnadskontoret	Per Bladh	0652 361 92	per.bladh@nordanstig.se

fr.o.m. 08 01 02

Ockelbo

		0297 555 00	
Ekonomi	Leif Karlsson	0297 555 13	leif.karlsson@ockelbo.se
Bygg- och miljö	Ann Christin Gagge	0297 555 16	annchristin.gagge@ockelbo.se
Utbildning- och kultur	Stefan Meuller	0297 555 86	stefan.meuller@ockelbo.se
Teknik	Johan Malmström	0297 555 25	johan.malmstrom@ockelbo.se
Socialförvaltning	Palle Danielsson	0297 555 77	palle.danielsson@ockelbo.se
Näringslivsutveckling	Rolf Landström	0297 555 50	rolf.landstrom@ockelbo.se
Turism	Monica Åkesson	0297 555 53	monica.akesson@ockelbo.se

Ovanåker

		0271 570 00		
Socialtjänsten	Gunilla Salmela			gunilla.salmela@ovanaker.se
Barn och utbildning	Solveig Landar	0271 570 11		solveig.landar@ovanaker.se
Tekniska kontoret	Sofia Wetterholm	0271 570 83		sofia.wetterholm@ovanaker.se
Kultur och fritid	Eva Holm	0271 570 59		eva.holm@ovanaker.se
Miljö & byggkontoret	Jörgen Granberg	0271 570 50		jorgen.granberg@ovanaker.se
	Joakim Önnemar		070 378 69 30	joakim.onnemar@ovanaker.se
Räddningstjänsten	Ulf Jansson	0271 572 21		ulf.jansson@ovanaker.se
Politiker	Yoomi Renström	0271 570 95		yoomi.renstrom@ovanaker.se
	Anna Rudman			anna.rudman@ovanaker.se

Sandviken

		026 24 00 00		
Alla frågor + Tillväxtk., näringslivsavd	Kenneth Nyberg	026 24 11 59		kenneth.nyberg@sandviken.se
Kultur och fritidskontoret	Hans Nilsson	026 24 11 07		hans.nilsson@sandviken.se
Gästrike räddningstjänst	Mats Granat	026 17 96 67		mats.granat@gavle.se

Söderhamn

		0270 75 000		
Barn och utbildningsförvaltningen	Margareta Högberg	0270 75 408		margareta.hogberg@soderhamn.se
Kommunstyrelseförvaltningen, näringsliv	Hans Wiik	0270 75 131		hans.wiik@soderhamn.se
Kultur och samhällsutv.förv. Plan. o utv.	Dick Nilsson	0270 75 220		dick.nilsson@soderhamn.se
Kultur och samhällsutv.förv. Tekniska	Dan Westerlund	0270 75 191		dan.westerlund@soderhamn.se
Kultur och samhällsutv.förv. Kultur o fritid	Anette Nord	0270 75 673		anette.nord@soderhamn.se
Kultur och samhällsutv.förv. Kultur o fritid	Nisse Bohman	0270 75 148		nisse.bohman@soderhamn.se
Kultur och samhällsutv.förv. Bygg o miljö	Joakim Önnemar	0270 75 143		joakim.onnemar@soderhamn.se
Omvårdnads förvaltning	Else-Marie Nilsson	0270 75 278		else-marie.nilsson@soderhamn.se
Socialförvaltning	Karin Wiklander	0270 75 337		karin.wiklander@soderhamn.se
Lärande och Arbetsförvaltningen	Gunnar Olsson	0270 76 630		gunnar.olsson@soderhamn.se
Räddningstjänsten	John-Erik Jansson	0270 75 451		john-erik.jansson@soderhamn.se

Hushållningssällskapet

		0290 336 00		
Rådgivare	Viktoria Olsson	0290 336 13	070 236 25 45	victoria.olsson@hush.se

LRF

		0771 573 573		
Företgsutveckling	Birgitta Gunnarsson	026 24 59 77		birgitta.gunnarsson@lrf.se

LRF Konsult

		0771 573 573		
Rådgivare	Gunilla Brunström	026 24 59 86		gunilla.brunstrom@konsult.lrf.se
Företgsutveckling	Erland Hedin	0278 63 92 88		erland.hedin@konsult.lrf.se

Länsstyrelsens rapporter 2007

- 2007:1 Fiskyngel och undervattensvegetation i Långvind och Harkskärsfjärden 2006
- 2007:2 Se mig! Om ungdomsarbetslöshet i Gävleborg
- 2007:3 Naturminnen i Gävleborgs län - Resultat av besiktning 2005
- 2007:4 Inventering av bibaggar, *Apulus bimaculatus*, i Gävleborgs län 2006
- 2007:5 Undersökningar av harr och öring i ån Enan, Ljusdals kommun.
Aktivitetsrapport 2006
- 2007:6 Uppföljning av myrar Gävleborgs län 2006
- 2007:7 Natur- och kulturmiljö för alla - Rapport från en konferens om integration
och folkhälsa.
- 2007:8 Bostadsmarknaden i Gävleborgs län 2007
- 2007:9 Socialt synsätt i samhällsplaneringen – Här kan alla leva hela livet.
- 2007:10 Ej verkställd domar och beslut enligt SoL och LSS i Gävleborg
- 2007:11 Lex Sarah anmälningar i Gävleborgs län 2006
- 2007:12 Häst i hållbar utveckling

Tryck: Länsstyrelsen Gävleborg

Rapportnr: 2007:12

ISSN: 0284:5954

Länsstyrelsen
Gävleborg

Besöksadress: Borgmästarplan, 801 70 Gävle Telefon: 026-17 10 00

Webbadress: www.x.lst.se